

6 oktober 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Het 'Servicedocument HO – 2021-2022' onder de loep

- Ad naar Bachelor
- P naar wo-bachelor
en niet genoemd:
- Ad naar wo-bachelor (en hoe gaat het wo hiermee om...)
en
- Hoe worden de effecten van de pandemie gemeten?

Onlangs verscheen een aangepaste versie van het servicedocument HO dat OCW in de afgelopen anderhalf jaar periodiek heeft laten verschijnen met betrekking tot het inspelen op de pandemie en de consequenties voor alle betrokkenen. Het gaat daarbij over allerlei praktische zaken (ventilatie, testen, mondkapjes, enz.) maar ook over hoe studenten kunnen worden opgevangen en geholpen als ze vertraging dreigen op te lopen, zonder daarop direct invloed te kunnen uitoefenen. Dat heeft geleid tot allerlei vormen voor een voorwaardelijke doorstroom, om toch alvast aan een volgende studie te kunnen beginnen. Ook is gekeken naar het 'studieadvies', het BSA dus (geen wettelijke term maar iedereen weet wat ermee wordt bedoeld), om vertraging binnen een opleiding zelf te kunnen voorkomen – zeker als die anders niet zou zijn opgetreden.

In dit nummer gaan we in op deze update, om te zien wat er wordt gesteld, hoe daar nog wat kanttekeningen bij te plaatsen zijn, en om te wijzen op een omissie (en hoe daar toch echt iets mee moet worden gedaan). Maar eerst staan we stil bij het gaan meten van de effecten van alles wat is gedaan om de ho-motor draaiende te houden, met een paar suggesties van onze kant. Dat is een cruciale zaak, mede vanwege de 'golfbewegingen' bij de aanmeldingen voor het hbo, vrij sterk waarneembaar. In het lopende studiejaar zullen we daar nog een paar keer op gaan terugkomen, al was het maar tijdens een aantal sessies die zijn opgenomen in de ThemaReeks 21-22.

Inhoud

1	Monitoring effecten maatregelen	1
1.1	Mogelijke zaken binnen een monitor	2
1.2	Aanmeldingen hbo 2021 vergeleken met 2020	3
2	Een aantal zaken die te maken hebben met het recente Service-document HO	3
2.1	Ad-opleiding naar Bachelor	3
2.2	Hbo-propedeuse naar wo	4
2.3	Met een Ad-diploma naar een wo-bacheloropleiding	5
	Annex: Overzicht aanmeldingen hbo per 20 september 2021	6

1 Monitoring effecten maatregelen

In het servicedocument wordt een passage gewijd aan het gaat monitoren van de effecten van de maatregelen die tijdens de pandemie zijn genomen, voor het onderwijs en ook het onderzoek. Dat laatste aspect van ons stelsel krijgt veruit de meeste aandacht als het gaat om het monitoren van wat nu gaande is, terwijl het eigenlijk voor de hand ligt om te kijken naar het onderwijs, dus naar hoe de studenten zich hebben 'gedragen' bij de kansen die er waren om toch alvast met een vervolgopleiding te beginnen en te mogen blijven studeren als een bepaalde norm nog niet was gehaald. Hier de tekst van deze passage:

2.8 Monitoring

De getroffen coronamaatregelen hebben op verschillende manieren impact op het onderwijs en onderzoek. Inzicht in de gevolgen van de maatregelen op bijvoorbeeld studievoortgang, onderwijskwaliteit en studenten- en docentenwelzijn achten alle partijen van groot belang, zowel op de korte als op de langere termijn omdat de effecten mogelijk nog langer kunnen duren. De gevolgen van het coronavirus voor het hoger onderwijs worden gemonitord aan de hand van signalen en totaalbeelden. In nauw overleg met alle partijen komen we tot deze signalen en totaalbeelden. Tegelijkertijd is het niet de bedoeling om het onderwijsveld te zwaar te belasten met acties en uitvragen ten behoeve van monitoring wanneer zij al grote inspanningen moeten leveren om het onderwijs zo goed mogelijk doorgang te laten vinden. Er is een aantal monitoringsbrieven aan de Kamer verstuurd. De laatste aparte Covid19 monitor is verzonden op 22 juni 2021. Vanaf nu wordt de Kamer op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in het mbo en hoger onderwijs met betrekking tot corona door middel van brieven over de voortgang van het Nationaal programma Onderwijs.

Het is duidelijk dat de overheid alles in een bepaald kader wil gaan monitoren in samenspraak met de onderwijskoepels – en de Inspectie en de NVAO nemen we aan, en misschien ook wel met inzet van andere betrokken organisaties. Er is echter nog geen sprake van een concrete aanpak waarin de monitor is of zal worden gegoten, zodat ook voor iedereen helder is wat de overheid de allerbelangrijkste effecten vindt – en ook vervolgens ziet als dat erop kan worden gereageerd met zo nodig aanvullende maatregelen. Die zullen wel in het Nationaal programma Onderwijs zitten, maar er zijn daarbij al veel kritische kanttekeningen in de media geplaatst, om allerlei redenen. Het zijn de instellingen zelf die met plannen moeten komen, en daarom zijn interne vormen van het bezien van de effecten van groot belang.

1.1 Mogelijke zaken binnen een monitor...

Hierbij toch maar een aantal duiden in de zak van de monitor, om mee te geven aan degenen die alles qua monitoring mogen en moeten vormgeven. We gaan er daarbij vanuit dat alle voor de hand liggende effecten zullen worden doorgemeten, rond studiesucces, vertraging en dergelijke aspecten van de leerlijnen.

- Hoe doen de studenten het in het algemeen, ingestroomd in 2020 en nu in 2021, vergeleken met elkaar en uiteraard met de instroom in 2019, en kijkend naar het switchen in en na het eerste hbo-jaar, uitgesplitst voor de Ad- en Bacheloropleidingen?
- Wat zijn effecten geweest van de mogelijkheid voor mbo'ers om alvast met een hbo-opleiding te beginnen; is daarbij ook een onderscheid te maken tussen Ad- en Bacheloropleidingen?
- Hoe hebben overeenkomsten tussen hogescholen en mbo-instellingen over een voorwaardelijke doorstroom bijgedragen aan de algemene vormgeving van de aansluiting mbo-hbo?
- Is er sprake van een grotere instroom van havisten in de Ad-opleidingen en is tevens na te gaan of de bekendheid ervan bij de schooldecanen is beïnvloed door de pandemie?
- Wat zijn de effecten geweest van de voorwaardelijke doorstroom vanuit de Ad-opleidingen naar de Bacheloropleidingen en in hoeverre speelt daarbij de verwantschap tussen de opleidingen een rol?
- Hoe is de regeling rond de voorwaardelijke doorstroom met een hbo-propedeuse naar een wo-bachelor toegepast en wat is daarbij het studiesucces?
- Hoe heeft de regeling rond het kunnen starten met een Ad-diploma bij een wo-bacheloropleiding uitgewerkt?
- Hoe heeft het afschaffen van het BSA uitgewerkt als het gaat om de begeleiding van de studenten en het al dan niet gaan switchen dan wel stoppen met de studie, en is hierbij ook gekeken naar de Ad en de Bachelor?
- Gaan de hogescholen de norm voor een BSA op nul studiepunten stellen, dus schaffen ze in principe een bindend advies af, en in samenhang daarmee is de vraag hoe dit bij de hogescholen die dit al in concreto hebben gedaan, door studenten, docenten en management is ervaren?
- Heeft de dynamiek tijdens de pandemie meer aandacht teweeg gebracht voor het gaan doen van een Ad-opleiding en zo ja, op welke wijze, en spelen de 'Ad-Colleges' hierbij een rol?
- Is na te gaan of de instroom van mensen die voor de pandemie een Ad hebben afgemaakt, in de bacheloropleidingen groter is geworden en zo ja, om welke redenen?

- Wat zijn de belangrijkste effecten van de sterke schommelingen in de aanmeldingen voor het hbo, gelet op de aantallen in 2020 en 2021, met daarbij in ogenschouw nemende de aanpassingen bij de havo- en vwo-examens, en de belangrijkste aspecten ervan?
- Kan worden nagegaan wat de correlaties zijn tussen de wijze waarop de havo- en vwo-leerlingen hebben behaald en het studiesucces – denkend aan het gebruik hebben gemaakt van meerdere examen- en herkansingsperiodes (2020) en het zijn geslaagd op basis van meerdere herkansingen en/of het weglaten van een vak (en bij dat laatste ook beziende of het ging om een vak dat wordt vereist voor de gekozen hbo-opleiding dan wel als cruciaal wordt geacht te zijn)?

1.2 Aanmeldingen hbo in 2021 vergeleken met 2020

Een van de zaken die zeker zal worden gemonitord, door elke hogeschool zelf en natuurlijk ook de overheid, is het feit dat het aantal aanmeldingen in 2020 sterk steeg en nu weer zo met eenzelfde percentage naar beneden is gegaan. Het gaat nog niet om definitieve inschrijvingen, maar het ligt in de lijn der verwachting dat ook daarbij sprake zal zijn van een forse daling, zeker ook in absolute zin¹. Er verschijnen nu al berichten van dat 'front' zoals vorige week bij het Friesch Dagblad over hetgeen te constateren valt in die provincie:

Lagere instroom in het Friese hbo, mbo blijft gelijk en Campus Fryslân groeit, maar nog niet hard genoeg

De instroom van nieuwe studenten op de hogescholen NHL Stenden en Van Hall Larenstein in Leeuwarden is dit jaar fors lager. NHL Stenden noteert een daling van 13 procent. Dat betekent duizend studenten minder dan vorig jaar.

Aantal switchers minder geworden...?

Maar ook elders in bepaalde regio's worden soortgelijke berichten over de daling van de aanmeldingen verspreid. Het analyseren van de oorzaken, los van de pandemie, moet duidelijkheid geven over wat structureel het geval is en hoe daarop kan worden ingespeeld. Zo was vorig jaar nog een behoorlijk deel van de aanmeldingen gelegen in de zgn. switchers, dus degenen die ergens anders opnieuw aan een hbo-opleiding beginnen. Dit jaar zal door het niet hanteren van het BSA deze groep relatief kleiner zijn geworden, en als dat zo is, is het aantal nieuwe studenten nog sterker in aantal afgenomen.

Stand van zaken aanmeldingen (20 september)

Voor de goede orde hebben we in de annex de door de VH opgestelde tabel voor de aanmeldingen opgenomen, per 20 september 2021. Het aantal bij de Bachelor daalt met ruim 8%, meer dan 12.000 studenten. De Ad-opleidingen blijven dus stijgen qua aanmeldingen, en daarmee zet de trend zich voort, nog niet in verschrikkelijk grote aantallen, maar hoe ziet de tabel er in 2030 uit, als zijnde een interessante vraag.

2 Een aantal zaken die te maken hebben met het recente Service-document HO

We pakken een aantal zaken uit het servicedocument om die nader te belichten en er toch ook een paar kanttekeningen bij te plaatsen – en om te wijzen op een omissie, het niet noemen van de optie als Ad'er om zich aan te melden bij een universiteit, en de rol die deze instellingen moeten spelen.

2.1 Ad-opleiding naar bachelor

Een van de mogelijkheden om voorwaardelijk door te studeren is te vinden bij de doorstroom met een Ad-getuigschrift naar een Bacheloropleiding om daar via een resterende programma deze graad te kunnen verwerven. In deze recente handleiding van OCW staat het volgende:

Ook studenten aan een Associate degree-opleiding die vanwege studievertraging door Covid-19 niet aan de (nadere) vooropleidingseisen voor doorstroom naar de bacheloropleiding kunnen voldoen, kunnen voorwaardelijk worden toegelaten tot een hbo-bacheloropleiding. Indien een Ad-student voorwaardelijk is toegelaten geldt dat hij/zij tot 1 januari 2022 de tijd krijgt alsnog aan de (nadere) vooropleidingseisen te voldoen. De meeste Associate degree-studenten zullen echter

¹ Er is onlangs al door CvB's een oproep uitgegaan naar OCW om ervoor te gaan zorgen dat op termijn in dunbevolkte regio's het aanbod in stand kan blijven – gelet op de vraag vanuit het bedrijfsleven.

met hun havo- of mbo-diploma reeds voldoen aan de (nadere) vooropleidingseisen van de hbo-bacheloropleiding, waardoor zij deze sowieso kunnen voortzetten; ook als zij hun studievertraging niet voor 1 januari 2022 hebben ingehaald.

Interessant, maar er zijn nog wel kanttekeningen bij te plaatsen. Die zijn niet wereldschokkend maar het toch goed om ze hier te vermelden.

- In de wet wordt voor beide soorten opleidingen, Ad en Bachelor, geen onderscheid gemaakt tussen het hebben van een diploma als het gaat om het kunnen worden toegelaten. Dat betekent dat iemand die met een Ad mag beginnen op basis van een mbo-, havo-, vwo- of een daarmee vergelijkbaar diploma, dat ook mag doen bij een Bachelor. Het gaat om het hebben van een diploma op niveau 4 van het EQF en dat is als zodanig voldoende om zich bij het hbo aan te melden.
- Het gaat dus dan nog wel om de *nadere* vooropleidingseisen (havo en vwo), aangezien sinds 2018 voor Ad- en Bacheloropleidingen verschillende eisen kunnen worden gesteld aan het profiel en aanvullende vakken, ook als ze inhoudelijk verwant zijn.
- Tevens is toch wel van belang om te melden dat Ad'ers die een Bachelorgraad willen gaan halen, op basis van een specifieke overeenkomst tussen de afleverende Ad-opleiding en de ontvangende Bacheloropleiding een eigen programma krijgen aangeboden. Het gaat dus niet om het verlenen van vrijstellingen voor de eerste twee Bachelorjaren of het automatisch aanschuiven bij de derdejaars van de Bacheloropleiding. Dat laatste kan wel het geval zijn, bijvoorbeeld als er een vorm wordt gebruikt die lijkt op het 2+2-model, dus waarbij iedereen als het ware het Ad-niveau passeert (zelfs met een diploma, zoals nu is te zien bij steeds meer deeltijdse opleidingen).
- Daarnaast moet ook toch worden aangegeven dat in de huidige wetgeving een persoon die een Ad heeft afgerond onder alle omstandigheden het recht heeft om te worden toegelaten tot een Bacheloropleiding, zonder te kijken naar de nadere vooropleidingseisen. De ontvangende partij stelt simpelweg vast wat na de Ad nog moet worden gedaan om de Bachelor te behalen, en dat kan een programma zijn met meer dan 120 studiepunten, inclusief een aantal eenheden die je zou kunnen zijn als 'inhaal-onderdelen', zeker bij een scheve oversteek. Zie hier wat er als zodanig in de WHW staat:

Artikel 7.28. Vrijstelling op grond van andere diploma's

1. Onverminderd [artikel 7.28, derde en vierde lid](#), is degene aan wie een graad Bachelor of een graad Master is verleend, vrijgesteld van de in [artikel 7.24, eerste en tweede lid](#) bedoelde vooropleidingseisen en is degene aan wie een graad Associate degree is verleend, vrijgesteld van de in artikel 7.24, tweede lid, bedoelde vooropleidingseisen.

De Ad'er is dus vrijgesteld van de vooropleidingseisen als het gaat om het diploma dat nodig is en dus ook van de nadere vooropleidingseisen aangezien die zijn gekoppeld aan zo'n diploma en daarvan niet los te formuleren zijn.

Overigens zou het zo kunnen zijn dat als er geen aanvullende eisen zijn voor de Bachelor, de Ad-student bij een voorwaardelijke doorstroom in de verleiding komt om de Ad niet af te maken. Een reden om niet te doen is uiteraard de kans om uit te vallen in de Bachelor en dan alsnog terug te moeten keren naar de Ad, met alle logistieke zaken van dien. Daarnaast zal het resterend programma in de Bachelor zijn gebaseerd op het volledige Ad-programma, dus ook dan kan de planning in de war worden geschopt.

Het is goed dat de voorwaardelijke doorstroom alleen kan als er nog een beperkt deel van de Ad moet worden gedaan waardoor alles overzichtelijk blijft. Toch, los daarvan, kunnen de betrokken opleidingen in het algemeen al bezien onder welke omstandigheden een Ad-student met vertraging alvast met eenheden van het Bachelorprogramma mogen gaan meedoen – dus in meer algemene zin om de student tegemoet te komen.

2.2 Hbo-propedeuse naar wo

Vervolgens wordt in het service-document gekeken naar de optie om met een hbo-propedeuse toelating te vragen bij een universiteit om een wo-bachelor te gaan doen. Aangezien alleen nog maar de hbo-bacheloropleiding een formele propedeuse heeft, geldt de volgende passage alleen voor die studenten:

Voor de doorstroom van hbo-propedeuse-studenten naar een wo-bachelor geldt in zijn algemeenheid dat voorkomen moet worden dat studenten volgend studiejaar niet kunnen starten met hun wo-bachelor omdat zij door de coronacrisis niet in de gelegenheid zijn geweest hun hbo-propedeuse voor 1 september 2021 te voltooien, doordat zij één of enkele vakken niet hebben kunnen afronden. Universiteiten krijgen daarom voor het collegejaar 2021-2022 de ruimte af te wijken van de eis dat een hbo-propedeuse moet zijn afgerond, onder de volgende voorwaarden:

- Hbo-propedeuse studenten die door willen stromen naar een wo-bachelor, vragen bij hun hbo-instelling een afrondingsadvies aan. Dit advies beantwoordt de vraag of het in de rede ligt dat de betreffende student vóór 1 januari 2022 de betreffende propedeuse afrondt.
- Het afrondingsadvies van de hbo-instelling moet de student uiterlijk 1 augustus 2021 inleveren bij de wo-instelling. De wo-instelling beoordeelt of de desbetreffende student voorwaardelijk toelaatbaar is tot de bachelor op basis van het afrondingsadvies in relatie tot de zwaarte van de vervolgopleiding. Voor wo-opleidingen die extra eisen stellen aan de toelating bovenop het bezit van een hbo-propedeuse, is maatwerk vereist.
- Indien het de voorwaardelijk toegelaten student niet lukt om voor 1 januari 2022 de hbo-propedeuse af te ronden, wordt hij/zij van de wo-bacheloropleiding uitgeschreven.
- De student wordt ingeschreven in de wo-bachelor en wordt daarnaast tijdens de afronding van de laatste onderdelen van de propedeutische fase ingeschreven bij de hogeschool. De inschrijving in de wo-bachelor wordt aangemerkt als 'eerste inschrijving' in de zin van het Uitvoeringsbesluit WHW 2008. Dit houdt in dat de student collegegeld betaalt aan de instelling die de wo-bacheloropleiding verzorgt en dat deze instelling bekostiging ontvangt.

Helder, lijkt ons. Dit alles is mede gebaseerd op de regeling die in de WHW is opgenomen. Maar die pakken we mee bij het volgende punt, het niet vermelden van de doorstroom van de Ad naar de wo-bacheloropleiding...

2.3 Met een Ad-diploma naar een wo-bacheloropleiding

De Ad-opleidingen kennen geen wettelijke propedeuse, dus ze kunnen niet terugvallen op wat hierboven is geregeld. Maar ook bezitters van een verklaring dat de eerste 60 punten zijn behaald, komen hiervoor niet in aanmerking.

Om toch het stapelen mogelijk te maken, kunnen wel degenen die een Ad-diploma hebben verworven zich aansluiten bij de groep bachelor-propedeuse-bezitters en op eenzelfde wijze aankloppen bij een universiteit. Ze doorlopen dan een vergelijkbare procedure.

Overheid moet dit toch noemen in de formele documenten

Het is een route die naar onze mening niet echt populair zal worden, gelet op de regelingen die gelden voor de studiefinanciering en de bekostiging van studenten die een dergelijke route volgen. Maar dat ontslaat de overheid niet van de verplichting om in de formele stukken hiervan melding te maken. Hier de tekst van het artikel in de WHW:

Het instellingsbestuur kan met het oog op de inschrijving voor een bacheloropleiding aan een universiteit van de bezitter van een graad Associate degree of van de bezitter van een getuigschrift van een met goed gevolg afgelegd propedeutisch examen aan een instelling voor hoger onderwijs die niet in het bezit is van een diploma als bedoeld in artikel 7.24, eerste lid, dan wel een op grond van het tweede lid bij ministeriële regeling als ten minste gelijkwaardig aangemerkt onderscheidenlijk naar het oordeel van het instellingsbestuur daaraan ten minste gelijkwaardig diploma eisen dat hij aantoon over kennis, inzicht en vaardigheden te beschikken om de bedoelde bacheloropleiding met goed gevolg af te ronden.

Universiteiten moeten het melden op hun website, maar...

We hebben een steekproef uitgevoerd met betrekking tot het vermelden van deze optie door de universiteiten op hun website. Helaas hebben we niets kunnen vinden... maar mogelijk hebben we verkeerd gezocht.

Het niets hierover aangeven op de website is in strijd met de wet zoals deze hierboven is geciteerd. We hebben gemeend al in het voorjaar een brief te moeten sturen naar de VSNU, als belangenbehartiger van onze universiteiten. Tot nu toe hebben we geen reactie mogen ontvangen. Wellicht dat de hogescholen contact kunnen opnemen met hun partner-instellingen in de regio, om dit aan te kaarten.

Annex

Hierbij de stand van zaken m.b.t. de aanmeldingen bij de hogescholen per 20 september. Elke hogeschool kan nu zelf bezien hoe de daling in de bacheloropleidingen gaan uitwerken, en wat de consequenties ervan zijn, nu en op de wat langere termijn. Vorig jaar steeg het aantal studenten heel erg sterk, maar met de terugval die nu is te constateren zou het hbo al weer snel op het niveau kunnen zitten als in 2019-2020.

De Ad-opleidingen blijven groeien. Of daarbij ook nog wat sprake is van een vorm van 'kanabalisme' zou moeten worden onderzocht.

onderwijstype	sector	aanmeldingen 2020/2021	aanmeldingen 2021/2022	absoluut verschil	procentueel verschil
associate degree	economie	4.434	4.372	-62	-1,4%
	gedrag en maatschappij	1.763	2.079	316	17,9%
	gezondheidszorg	249	200	-49	-19,7%
	landbouw en natuurlijke omgeving	319	301	-18	-5,7%
	onderwijs	480	593	113	23,5%
	taal en cultuur	158	205	47	29,5%
	techniek	1.873	2.102	229	12,2%
subtotaal associate degree		9.277	9.852	575	6,2%
bachelor	economie	48.523	43.018	-5.505	-11,3%
	gedrag en maatschappij	20.596	18.699	-1.897	-9,2%
	gezondheidszorg	16.956	16.533	-423	-2,5%
	landbouw en natuurlijke omgeving	3.439	3.145	-294	-8,5%
	onderwijs	18.430	15.569	-2.861	-15,5%
	taal en cultuur	6.164	7.741	1.578	25,6%
	techniek	29.437	26.567	-2.870	-9,8%
subtotaal bachelor		143.544	131.271	-12.273	-8,5%

Noot. Absoluut verschil en totalen kunnen afwijken i.v.m. afrondingen. Sectoren op basis van Croho. Opleidingen met de sector Recht zijn ondergebracht bij de sector Economie, en sector Sectoroverstijgend zijn ondergebracht bij de sector Techniek.